

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР
за серпень 2025 року

Зміст

1. Справи про банкрутство	5
1.1. Щодо юрисдикції при розгляді спорів фізичних осіб про визнання недійсними результатів аукціону з продажу майна банкрута за відсутності провадження у справі про банкрутство	5
1.2. Відшкодування збитків, завданих кредиторі незаконними діями ліквідатора внаслідок неправомірного розподілу коштів, отриманих від продажу заставного майна	7
1.3. Про стягнення витрат на правову допомогу арбітражним керуючим у справі про банкрутство	9
1.4. Про фраздаторність договору іпотеки	11
1.5. Щодо уточнення / збільшення кредитором своїх грошових вимог до боржника після закінчення встановленого строку	13
1.6. Про застосування положень п. 1-6 розд. «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ	15
2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язані з антимонопольним та конкурентним законодавством	16
2.1. Щодо застосування абз. 4 ч. 1 ст. 27-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» у відносинах з продовження строку дії патенту, об'єктом якого є лікарський засіб	16
2.2. Щодо безпідставності встановлення відсутності правопорушення (вчинення антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів) з огляду на відміну торгів / визнання торгів такими, що не відбулися	18
3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав	20
3.1. Щодо правової природи рішень загальних зборів та особливості процедури виділу юридичної особи	20
3.2. Щодо правомочності управителя спадщиною змінювати керівника товариства	22
3.3. Щодо незаконності виключення учасника з ТОВ через невнесення вкладу за відсутності негативних наслідків для товариства	24

3.4. Щодо рішення торгово-промислової палати про виключення учасника з її складу, у якому відсутні обґрунтовані причини такого виключення	25
3.5. Щодо залишення позову без розгляду у зв'язку з наявністю арбітражного застереження в договорі купівлі-продажу часток ТОВ	27
4. Справи щодо земельних відносин та права власності	28
4.1. Щодо повернення протирадіаційного укриття з чужого незаконного володіння шляхом подання позову про витребування	28

Перелік уживаних скорочень

АМКУ	— Антимонопольний комітет України
АТ	— акціонерне товариство
ВП ВС	— Велика Палата Верховного Суду
ВС	— Верховний Суд
ГПК України	— Господарський процесуальний кодекс України
ЄДР	— Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань
КГС ВС	— Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЗпП України	— Кодекс законів про працю України
КУзПБ	— Кодекс України з процедур банкрутства
Мін'юст	— Міністерство юстиції України
ОП КГС ВС	— об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ПАТ	— публічне акціонерне товариство
ПрАТ	— приватне акціонерне товариство
СП КГС ВС	— судова палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ТОВ	— товариство з обмеженою відповідальністю
ЦК України	— Цивільний кодекс України

1. Справи про банкрутство

1.1. Щодо юрисдикції при розгляді спорів фізичних осіб про визнання недійсними результатів аукціону з продажу майна банкрута за відсутності провадження у справі про банкрутство

За відсутності справи про банкрутство боржника внаслідок втрати судового провадження та неможливості його відновлення, спір щодо визнання недійсними результатів аукціону з продажу майна такого боржника та укладеного за його результатами договору, в якому позивачем є фізична особа, що не є підприємцем, з урахуванням характеру спірних правовідносин та суб'єктного складу сторін, підлягає розгляду в порядку цивільного, а не господарського судочинства.

ОСОБА_1 звернулася до Господарського суду Київської області про визнання недійсними результатів аукціону з продажу майна ЗАТ «Київгума» (відповідач-1 у стані ліквідації, Товариство), яке було виставлено на продаж арбітражним керуючим ліквідатором Товариства, та укладеного за його результатами договору.

В обґрунтування позову ОСОБА_1 зазначала, що на оспорюваному аукціоні ЗАТ «Київгума» було виставлено на продаж та реалізовано майно, яке йому не належало та не входило до складу ліквідаційної маси, всі права на майно відповідно до умов договору про пайову участь у реконструкції раніше були передані на користь ТОВ «Укрінформсервіс», а останнім — згодом, на користь залученого за інвестиційним договором інвестора ОСОБА_1 (позивач).

Водночас, скаржник – фізична особа ОСОБА_4 (яка також зверталась з апеляційною скаргою) наполягала на тому, що оспорюване рішення безпосередньо зачіпає її права, як власника нерухомого майна, право власності на яке вона набула згідно договору купівлі-продажу від 19.06.2015, посвідченого приватним нотаріусом. Це майно належало ЗАТ «Київгума» та вибуло з його володіння внаслідок реалізації в рамках ліквідаційної процедури шляхом продажу з відкритих торгів, які оспорюються позивачем.

Обґрунтовуючи необхідність своєї участі в цій справі ОСОБА_4 наголошувала на тому, що станом на дату звернення позивача з позовом вона є власником майна, що було відчужене за оспорюваним договором.

Місцевий господарський суд позов задовольнив частково: визнав недійсними результати аукціону, який відбувся 21.10.2014 на торгах Правобережної товарної біржі з продажу майна ЗАТ «Київгума», в частині продажу лоту № 3; визнав недійсним договір купівлі-продажу від 22.10.2014 № 3 між ЗАТ «Київгума» та ТОВ «Консультаційна фірма WELCOME» як комісіонером ТОВ «Технічне промислове постачання», укладений за результатами аукціону; стягнув з відповідачів на користь позивача по 1051 грн судового збору. В іншій частині в задоволенні позову відмовив.

Задовольняючи позовні вимоги частково, суд першої інстанції дійшов висновку, що результати оспорюваного аукціону з продажу майна ЗАТ «Київгума» в частині проданих лотів №№ 1–2, 4–10, жодним чином не порушують права позивача, так як остання не є власницею майна.

За результатами розгляду апеляційної скарги ЗАТ «Київгума» в особі ліквідатора згадане судове рішення залишено без змін. А апеляційне провадження за апеляційною скаргою ОСОБА-4 (не була учасником аукціону, не є сторону оскаржуваного договору) закрито.

ОЦІНКА СУДУ

Основною вимогою позову фізичної особи ОСОБА_1 у даній справі було визнання недійсними результатів аукціону, а похідною – визнання недійсним договору купівлі-продажу майна, проданого на цьому аукціоні.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що у цій справі у позивача – ОСОБА_1 та у скаржника-1 – ОСОБА_4, як фізичних осіб, існує цивільний інтерес щодо майна та майнових прав, проданого ліквідатором боржника ЗАТ «Київгума». Тобто спірні відносини між сторонами не мають ознак господарських та доказів існування між сторонами спору щодо господарських відносин, які б ґрунтувалися на підставі договору або закону; позов спрямований на захист цивільного права щодо захисту порушених прав фізичних осіб стосовно спірного майна.

Судова палата КГС ВС зазначила, що оскільки Господарський суд Автономної Республіки Крим визнав ЗАТ «Київгума» банкрутом та відкрив стосовно нього ліквідаційну процедуру (постанова від 08.11.2013 у справі № 5002-19/5719.2-2010), позовні вимоги ОСОБА_1 до Товариства про визнання результатів аукціону та укладеного за його результатами договору недійсними, із врахуванням суб'єктного складу сторін, предмета спору та характеру правовідносин мали б розглядатися господарським судом в межах справи про банкрутство ЗАТ «Київгума» із застосуванням положень п. 8 ч. 1 ст. 20 ГПК України та ст. 7 КУзПБ. Адже реалізація майна банкрута має відбуватися у справі про банкрутство під контролем суду, який розглядає таку справу, що повністю відповідає приписам та меті КУзПБ та інтересам учасників справи.

Однак провадження у справі про банкрутство ЗАТ «Київгума» було втрачено, а його відновлення є неможливим, оскільки втрата сталася до закінчення судового розгляду. Інші відомості щодо подальшого провадження справи про банкрутство ЗАТ «Київгума» у згаданій справі відсутні в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Судова палата зауважила, що процесуальний закон прямо не визначає матеріально-правові наслідки для сторін втраченого провадження у справі. Водночас цей закон встановлює правила, умови та підстави відновлення втраченого судового провадження в господарській справі (р. VIII ГПК України).

Норми ГПК України також не містять законодавчого визначення поняття «втрачене судове провадження», однак, виходячи з їх змісту, під втратою судового провадження слід розуміти повну або часткову втрату господарської справи, якій присвоєно порядковий номер та заведено статистичну картку та у якій має місце відображення усіх процесуальних дій та актів в межах такого провадження.

При цьому з урахуванням ст. 357 ГПК України відновлені можуть бути як всі, так і частина документів (окремий документ) конкретної господарської справи позовного, наказного провадження або справи про банкрутство, яке було закінчене ухваленням рішення або постановленням ухвали про його закриття.

Оскільки відновлення втраченого судового провадження не вирішує питання щодо суб'єктивних матеріальних прав та обов'язків осіб, а є судовим захистом процесуальних прав, які пов'язані з втратою судового провадження, законодавець виключив можливість відновлення судового провадження, яке було втрачене до закінчення судового розгляду.

Це зумовлене тим, що особа в такому разі не позбавлена можливості реалізувати захист свого порушеного, оспореного чи невизнаного права або охоронюваного законом інтересу шляхом подання нового позову, що прямо передбачено ч. 5 ст. 361 ГПК України.

У зв'язку з викладеним, встановлені у цій справі обставини втраченого провадження у справі про банкрутство ЗАТ «Київгума», розгляд якої не був завершений, що унеможлиблює його відновлення, також унеможливляють у зв'язку з цим здійснення як подальшого провадження у такій справі про банкрутство, так і провадження з вирішення спору у межах такої справи про банкрутство за правилами ст. 7 КУзПБ.

Ураховуючи обставини, які склалися в справі, з огляду на характер спору та суб'єктний склад учасників справи, норми ст. 20 ГПК України і ст. 19 ЦПК України, БП КГС ВС виснувала, що цей спір не підлягає розгляду за правилами ст. 7 КУзПБ, а тому має розглядатись в порядку цивільного, а не господарського судочинства.

За результатом розгляду касаційних скарг БП КГС ВС скасувала рішення судів попередніх інстанцій та закрила провадження у даній справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 231 ГПК України, роз'яснивши позивачу, що суд за його заявою вправі постановити в порядку письмового провадження ухвалу про передачу справи для продовження розгляду до суду першої інстанції, до юрисдикції якого віднесено розгляд такої справи.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 09.07.2025 у справі № 911/675/20 можна ознайомитися <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129405012>

1.2. Відшкодування збитків, завданих кредитору незаконними діями ліквідатора внаслідок неправомірного розподілу коштів, отриманих від продажу заставного майна

Арбітражний керуючий зобов'язаний дотримуватися порядку розподілу коштів, отриманих від реалізації заставного майна боржника. Неперерахування забезпеченому кредитору коштів від продажу заставного майна та спрямування їх на власний розсуд на інші цілі без погодження із забезпеченим кредитором є протиправною поведінкою, що становить склад цивільного правопорушення та тягне за собою обов'язок арбітражного керуючого відшкодувати завдані цим забезпеченому кредитору збитки.

У провадженні Господарського суду міста Києва перебувала справа про банкрутство ПрАТ «Сеніко» (боржник, відповідач), порушена за особливостями, встановленими ст. 95 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Господарський суд міста Києва постановив визнати ПрАТ «Сеніко» банкрутом та відкрити щодо нього ліквідаційну процедуру, ліквідатором банкрута призначити голову ліквідаційної комісії Гусара І. О. Окремо до реєстру вимог кредиторів як такі, що забезпечені заставою майна Боржника (майновим комплексом, переданим боржником в заставу), внесені кредиторські вимоги Національного банку України (позивач, Нацбанк) в сумі 66 000 000,00 грн.

Нацбанк звернувся з позовом до голови ліквідаційної комісії та просив визнати протиправними дії відповідача щодо неперерахування йому позивачем 2 705 612,80 грн від продажу заставного майна та стягнути їх на свою користь. Позов обґрунтований завданням позивачеві шкоди неправомірними діями ліквідатора боржника з розпорядження частиною суми коштів у заявленому розмірі за власним розсудом.

Місцевий господарський суд вирішив відмовити у задоволенні позову.

Суд апеляційної інстанції скасував таке рішення та ухвалив нове про задоволення позову. Судове рішення мотивоване збитками на спірну суму, завданими позивачу протиправною поведінкою відповідача, яка полягала у неперерахуванні позивачу як забезпеченому кредитору коштів від продажу заставного майна, оскільки ці кошти розподілені відповідачем за власним розсудом, без дотримання вимог КУЗПБ.

ОЦІНКА СУДУ

Збитки — це об'єктивне зменшення будь-яких майнових благ сторони, що обмежує його інтереси як учасника певних господарських відносин і проявляється у витратах, зроблених кредитором, втраті або пошкодженні майна, а також у не одержаних кредитором доходах, які б він одержав, якби зобов'язання було виконано боржником.

За загальним правилом про цивільно-правову відповідальність за завдання позадоговірної шкоди (збитків) — деліктну відповідальність, що визначено та впливає із положень ст. 1166 ЦК України, юридичною підставою позадоговірної відповідальності є склад цивільного правопорушення, а тому для застосування такої міри відповідальності як стягнення збитків потрібна наявність усіх елементів складу цивільного правопорушення: 1) протиправної поведінки; 2) збитків; 3) причинного зв'язку між протиправною поведінкою боржника та збитками; 4) вини. За відсутності хоча б одного із цих елементів цивільна відповідальність не настає.

КГС ВС зазначив, що правовідносини між арбітражним керуючим (ліквідатором тощо) та кредиторами у зв'язку з погашенням (задоволенням) вимог кредиторів у справі про банкрутство (неплатоспроможність), які виникають у межах правовідносин неплатоспроможності, є частиною господарських правовідносин з виконання боржником зобов'язань перед кредиторами у процедурах неплатоспроможності (банкрутства).

У спірних правовідносинах момент порушення прав позивача, за захистом яких він звернувся, відбувся не в момент (моменти) виникнення права на винагороду та виникнення витрат, які в подальшому були погашені спірною сумою коштів, а в момент, коли ліквідатор боржника вирішив розпорядитись спірною сумою коштів, направивши її на погашення витрат за власним розсудом та сплати винагороди. А тому для вирішення спору у цій справі підлягали застосуванню ті положення закону,

що підтверджували або спростовували правильність та законність дій відповідача, які діяли на момент розподілу спірної суми коштів.

Враховуючи встановлені судами обставини щодо розподілення спірної суми коштів, отриманої від продажу переданого позивачу в заставу майна боржника після 21.10.2019 – дати введення в дію КУзПБ, КГС ВС з урахуванням приписів п. 4 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» цього Кодексу, вказав на правильність висновків апеляційного суду про належне застосування до спірних правовідносин приписів КУзПБ, що діяв на момент такого розподілу та за правилами якого з моменту введення його в дію здійснюється подальше провадження у справі про банкрутство Боржника.

Виходячи зі змісту ст. 61, 64 цього Кодексу, законодавець встановив безумовність та першочергове право Нацбанку як забезпеченого кредитора боржника на отримання в погашення своїх забезпечених вимог коштів від продажу переданого в заставу майна.

КГС ВС погодився із висновком апеляційного суду, що внаслідок протиправних дій відповідача (відсутність погодження і судом, і Нацбанком складу та розміру витрат на отриману від реалізації заставного майна суму, що була розподілена відповідачем не першочергово позивачу як заставному кредитору, як це передбачено законом, а на власний розсуд, без належних правових підстав, за іншим призначенням) Нацбанк як забезпечений кредитор у справі про банкрутство боржника був позбавлений права на погашення визнаних судом вимог до боржника на спірну суму, чим цьому кредитору завдано збитків на спірну суму.

Отже, апеляційний суд ухвалив правильне та обґрунтоване рішення, через що відсутні підстави для скасування оскаржуваної постанови апеляційного суду, висновки в якій зроблені відповідно до норм законодавства, а також відповідно до встановлених на підставі доказів у справі обставин справи, тоді як скажник не довів порушення цим судом норм матеріального і процесуального права та не спростував відповідних висновків.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.08.2025 у справі № 910/21840/14 (910/3914/24) можна ознайомитися <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129405097>

1.3. Про стягнення витрат на правову допомогу арбітражним керуючим у справі про банкрутство

Стягнення на користь арбітражного керуючого витрат, які він поніс у зв'язку із розглядом питань, що входять до його компетенції в силу приписів ГПК України та КУзПБ, не відповідатиме меті процедури неплатоспроможності, а також може сприяти необґрунтованому збагаченню окремих учасників у справ про банкрутство.

Господарський суд міста Києва ввів ліквідаційну процедуру Товариства з обмеженою відповідальністю «Будівельна компанія «Київрембуд» (далі – ТОВ «БК «Київрембуд», боржник) у справі про його банкрутство.

Ліквідатор боржника звернувся з позовом про визнання недійсними результатів аукціону з продажу майна банкрута, організованого попереднім ліквідатором арбітражним керуючим Гапоненком Р. І., та укладеного договору купівлі-продажу з його переможцем, обґрунтовуючи проведення аукціону з порушенням вимог закону.

Місцевий господарський суд позов задовольнив з мотивів передчасності організації аукціону з продажу цілісного майнового комплексу боржника, а також проведення аукціону з продажу частини майна банкрута без згоди комітету кредиторів.

Апеляційна інстанція підтримала висновки попереднього суду.

Ліквідатор ТОВ «БК «Київрембуд» арбітражний керуючий Сибаль А.М. звернувся до суду апеляційної інстанції із заявою про ухвалення додаткової постанови щодо розподілу судових витрат у частині надання професійної правничої допомоги.

Апеляційний господарський суд зазначену заяву задовольнив частково.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом розгляду у цій справі є розгляд заявлених арбітражним керуючим вимог щодо розподілу судових витрат, зокрема на правничу допомогу, здійснених за результатом розгляду справи.

Стягнення витрат на професійну правничу допомогу з боржника не може бути способом надмірного збагачення сторони, на користь якої такі витрати стягуються, і не може становити для неї по суті додатковий спосіб отримання доходів.

Арбітражний керуючий, будучи суб'єктом незалежної професійної діяльності, не є стороною у справі про банкрутство, а виступає її учасником, який з моменту призначення прирівнюється до службової особи підприємства-боржника. Він здійснює свою діяльність самостійно, однак як службова особа, якій в силу передбаченого Кодексом статусу та порядку його набуття не надано законом права делегувати права та обов'язки третім особам, якими безпосередньо наділений відповідно до Закону арбітражний керуючий, а наявність відповідної компетенції, навичок, знань та досвіду у арбітражного керуючого презюмується в силу наявності у нього відповідного свідоцтва, отриманого у порядку, встановленому КУЗПБ.

Законодавство не передбачає беззаперечної компенсації боржнику та арбітражному керуючому, який діє від його імені, витрат у випадках залучення адвоката для представництва інтересів у справі з питань, що входять до компетенції самого арбітражного керуючого.

КГС ВС звернув увагу, що професійна діяльність арбітражного керуючого є оплачуваною, а тому він має враховувати всі ризики та наслідки надання згоди на участь у справі про банкрутство.

Суд касаційної інстанції наголосив, що стягнення витрат на професійну правничу допомогу з боржника не може бути способом надмірного збагачення сторони, на користь якої такі витрати стягуються, і не може становити для неї по суті додатковий спосіб отримання доходів.

Зазначене не спростовує наявність права у арбітражного керуючого залучати додаткових фахівців (в тому числі адвокатів) під час здійснення процедур банкрутства.

Відповідно до ч. 5 ст. 114 КУзПБ для забезпечення виконання повноважень керуючого реструктуризацією та / або керуючого реалізацією майна боржника арбітражний керуючий може залучати на договірних засадах інших осіб та спеціалізовані організації з оплатою їхньої діяльності за рахунок боржника, а за відсутності коштів у боржника – на підставі рішення зборів кредиторів за рахунок кредиторів.

Отже, залучення додаткових фахівців (зокрема адвокатів) можливе, але потребує мотивованої заяви арбітражного керуючого, в якій зазначається розмір оплати їх послуг, дозволу суду та кредиторів, і має відповідати меті процедури неплатоспроможності.

Водночас, стягнення на користь арбітражного керуючого витрат, які він поніс у зв'язку із розглядом питань, які входять до його компетенції в силу приписів ГПК України та КУзПБ, не відповідає меті процедури неплатоспроможності, а також може сприяти необґрунтованому збагаченню окремих учасників у справі про банкрутство.

КГС ВС зазначив, що стягнення витрат на професійну правничу допомогу не може використовуватися як інститут покарання за недобросовісну процесуальну поведінку учасника провадження.

Дослідивши зміст заяви про розподіл судових витрат та зміст оскаржуваного судового рішення, колегія суддів касаційної інстанції виснувала, що заявлені витрати на професійну правничу допомогу не відповідають критерію розумності їхнього розміру, не мають характеру необхідних, неминучих, а також неспівмірні із необхідним обсягом правничих послуг під час розгляду окремих питань у процедурі банкрутства, тому апеляційний господарський суд дійшов передчасного висновку про наявність підстав для задоволенні заяви арбітражного керуючого Сибалю А. М.

КГС ВС скасував додаткову постанову Північного апеляційного господарського суду та прийняв нове рішення про відмову в задоволенні заяви ліквідатора ТОВ «БК «Київрембуд» арбітражного керуючого Сибалю А. М. щодо розподілу судових витрат на правничу допомогу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.07.2025 року у справі № 910/18031/14 (910/10741/23) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129344774>

1.4. Про фраздаторність договору іпотеки

Не може бути визнаним недійсним укладений боржником договір іпотеки з підстав, визначених абз. 2 ч. 2 ст. 42 КУзПБ - прийняття (взяття) боржником на себе зобов'язання без відповідних майнових дій іншої сторони, оскільки його укладення не зумовлює виникнення майнових зобов'язань між сторонами такого правочину, а лише має наслідком виникнення у майнового поручителя акцесорного (додаткового) зобов'язання стосовно основного зобов'язання (зобов'язання за кредитним договором).

Місцевий господарський суд порушив провадження у справі про банкрутство ТОВ «Укрбуд Девелопмент», ввів мораторій на задоволення вимог кредиторів, процедуру розпорядження майном боржника.

У межах справи про банкрутство ініціюючий кредитор звернувся з позовом до ТОВ «ВВС-Факторинг» (відповідач-1) та ТОВ «Укрбуд Девелопмент» (відповідач-2) про визнання недійсним договору іпотеки, укладеного між ними.

Суд першої інстанції позов задовольнив, зазначивши, що спірний договір укладено в межах підозрілого періоду; договір містив ознаки фrawdаторного правочину, оскільки він вчинений боржником у період настання зобов'язання із погашення заборгованості перед кредиторами, за відсутності можливості погашення таких вимог.

Апеляційна інстанція скасувала рішення місцевого господарського суду та прийняла нове - про відмову у задоволенні позовних вимог. Суд виснував про недоведеність причинно-наслідкового зв'язку між взяттям на себе ТОВ «Укрбуд Девелопмент» (боржником) зобов'язань за оспорюваним правочином іпотеки та його неплатоспроможністю, а також неможливістю виконання боржником своїх зобов'язань перед іншими кредиторами.

ОЦІНКА СУДУ

Можливість оспорення правочину боржника у межах справи про банкрутство є одним із юридичних інструментів гарантування збільшення ліквідаційної маси боржника та як результат захисту інтересів кредиторів шляхом максимально можливого задоволення їх вимог.

Фrawdаторні угоди – це угоди, що завдали шкоди боржнику. Мета такого правочину в момент його укладання є прихованою, але проявляється через дії або бездіяльність, що вчиняються боржником як до, так і після настання строку виконання зобов'язання цілеспрямовано на ухилення від виконання обов'язку. Фrawdаторним правочином може бути як оплатний (договір купівлі-продажу), так і безоплатний договір (договір дарування), а також може бути як односторонній, так і двосторонній чи багатосторонній правочин.

Будь-який правочин, вчинений боржником у період настання у нього зобов'язання з погашення заборгованості перед кредитором, внаслідок якого боржник перестає бути платоспроможним, має ставитися під сумнів у частині його добросовісності і набуває ознак фrawdаторного правочину, що вчинений боржником на шкоду кредиторам.

Системний аналіз положень ст. 572, ч. 1 ст. 576 ЦК України, ст. 1, ч. 5 ст. 3 Закону України «Про іпотеку» свідчить, що за своєю правовою природою іпотека має похідний характер від основного зобов'язання, з урахуванням чого не може існувати самостійно без основного зобов'язання, а укладення договору іпотеки, як похідного від договору основного зобов'язання, не є підставою для виникнення майнових зобов'язань до моменту порушення виконання боржником основного договору зобов'язання.

КГС ВС зазначив, що укладення договору іпотеки не зумовлює виникнення у іпотекодержателя майнових зобов'язань перед майновим поручителем (іпотекодавцем), в тому числі обов'язку вчинення майнових дій на користь майнового поручителя, адже договір іпотеки за своєю суттю є договором, за яким виникають зобов'язання, що мають акцесорний характер стосовно основного зобов'язання.

Отже, не може бути визнаним недійсним укладений боржником договір іпотеки з підстав, визначених абз. 2 ч. 2 ст. 42 КУзПБ – прийняття (взяття) боржником на себе зобов'язання без відповідних майнових дій іншої сторони, оскільки його укладення не зумовлює виникнення майнових зобов'язань між сторонами такого правочину, а лише має наслідком виникнення у майнового поручителя акцесорного (додаткового) зобов'язання стосовно основного зобов'язання (зобов'язання за кредитним договором).

За результатом розгляду касаційної скарги КГС ВС погодився з правильністю висновків суду апеляційної інстанції щодо недоведеності причинно-наслідкового зв'язку між взяттям на себе ТОВ «Укрбуд Девелопмент» зобов'язань за оспорюваним правочином іпотеки та його неплатоспроможністю. Крім того визнання недійсним оспорюваного правочину не впливало на майновий стан боржника (ліквідаційну масу), відповідно, і на його кредиторів.

Суд касаційної інстанції виснував про відсутність правових підстав для визнання недійсним договору іпотеки, укладеного між ТОВ «ВВС-Факторинг» та ТОВ «Укрбуд Девелопмент», та залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.07.2025 у справі № 910/14968/22 (910/5002/23) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129405101>

1.5. Щодо уточнення / збільшення кредитором своїх грошових вимог до боржника після закінчення встановленого строку

Кодексом України з процедур банкрутства не передбачено процесуального права для кредиторів подавати заяву про уточнення своїх грошових вимог та права на їх збільшення після закінчення строку, визначеного в ст. 45 Кодексу. Кредитор має право заявити додаткові вимоги до боржника, втім така заява має відповідати вимогам ч. 3 ст. 45 зазначеного Кодексу.

Місцевим господарським судом порушено провадження у справі про банкрутство ПрАТ «Харківський підшипниковий завод».

Після офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про визнання банкрутом ТОВ «Лозівський ковальсько-механічний завод» звернувся із заявою з грошовими вимогами до боржника на суму 305 443 358,00 грн та 5 368,00 грн судового збору. У подальшому Товариство надіслало додаткові пояснення, в яких уточнило розрахунок заявлених конкурсних вимог у сторону збільшення.

Суд першої інстанції частково визнав вимоги ТОВ «Лозівський ковальсько-механічний завод», відхиливши решту вимог. А у попередньому засіданні суд визнав вимоги кредиторів, що вносяться розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів ПрАТ «Харківський підшипниковий завод», зокрема і вимоги ТОВ «Лозівський ковальсько-механічний завод» в сумі 246 561 545,12 грн (4 черга) та 5 368,00 грн судового збору (1 черга).

Суд апеляційної інстанції ухвалу Господарського суду Харківської області від 28.01.2025, винесену за результатом розгляду вимог ТОВ «Лозівський ковальсько-механічний завод» у цій справі, змінив у сумі визнання вимог кредитора, зокрема збільшив суму нарахування 3 % річних, в решті – залишив без змін. Суд також змінив резолютивну частину ухвали за результатами попереднього засідання в частині розміру визнаних кредиторських вимог.

ОЦІНКА СУДУ

Процесуальним законом не передбачено права позивача на подання заяв (клопотань) про «доповнення» або «уточнення» позовних вимог, або заявлення «додаткових» позовних вимог тощо. У разі надходження до господарського суду однієї із зазначених заяв (клопотань) останній, виходячи з її змісту, а також змісту раніше поданої позовної заяви та конкретних обставин справи, повинен розцінювати її як подання іншого (ще одного) позову, чи збільшення або зменшення розміру позовних вимог, чи об'єднання позовних вимог, чи зміну предмета або підстав позову.

КУзПБ також не передбачено процесуального права для кредиторів подавати заяву про уточнення своїх грошових вимог та права на їх збільшення після закінчення строку, визначеного в ст. 45 Кодексу.

Отже, кредитор має право заявити додаткові вимоги до боржника, втім така заява має відповідати вимогам ч. 3 ст. 45 КУзПБ.

Суди попередніх інстанцій встановили, що у поданих до суду додаткових поясненнях, в яких заявник уточнює кредиторські вимоги до боржника, фактично збільшено розмір вимог 3 % річних відносно заявлених у первісній заяві.

Відтак суди дійшли вірного висновку, що така заява за своїм змістом та формою не є додатковою заявою кредитора із грошовими вимогами до боржника. Вимоги, що в ній уточнено, по факту збільшено та заявлено поза межами строку, визначеного в ст. 45 КУзПБ, тому вони мають розглядатися після проведення попереднього судового засідання, у порядку черговості.

КГС ВС вказав на правильність визнання грошових вимог ТОВ «Лозівський ковальсько-механічний завод» до боржника за договором № 24/015 від 18.11.2013 у розмірах, які були заявлені в межах строку, встановленого ст. 45 КУзПБ.

КГС ВС зазначив і про слушність аргументів, що 3 % річних та інфляційні втрати за своєю правовою природою не є самостійними вимогами, а входять до обсягу самого зобов'язання.

Разом з тим, заявлені у даній справі кредиторські вимоги виникли на підставі зобов'язань за різними договорами. Тому суди правильно зазначили про неможливість ототожнення заяви з кредиторськими вимогами з визначенням в ній однієї загальної суми кредиторських вимог із поняттям одного зобов'язання. При цьому суди не зазначали, що 3 % річних є самостійними вимогами, а вказали, що такі вимоги є складовою визначеного кредитором зобов'язання.

За результатом розгляду касаційної скарги КГС ВС залишив без змін рішення судів попередніх інстанцій.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.07.2025 у справі № 922/2523/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129405039>

1.6. Про застосування положень п. 1-6 розд. «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Хоча п. 1-6 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ встановлює тимчасову заборону на відкриття провадження у справах про банкрутство, ця норма є умовною. Її застосування вимагає ретельного доказування та встановлення факту, що невиконання боргу є безпосереднім наслідком збройної агресії проти України. Суди повинні перевірити, чи дійсно боржник є неплатоспроможним саме через вплив війни.

Місцевий господарський суд відмовив ДП «КИЇВСЬКИЙ ОБЛАВТОДОР» у відкритті провадження у справі про банкрутство ДП «ХЕРСОНСЬКИЙ ОБЛАВТОДОР».

Суд дійшов висновку, що відсутність у боржника можливості виконати свої зобов'язання перед кредитором зумовлена наслідками збройної агресії проти України, а саме — припиненням господарської діяльності. Це є спеціальною підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство, передбаченою Прикінцевими та перехідними положеннями КУзПБ.

Суд апеляційної інстанції погодився з цією позицією, залишивши ухвалу господарського суду без змін.

ОЦІНКА СУДУ

В якості підстави звернення особи (кредитора) до суду з заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство законодавець визначив наявність заборгованості, тобто наявність порушення щодо виконання грошового зобов'язання.

Моментом виникнення вимоги кредитора як учасника відносин неспроможності, слід вважати саме дату настання строку виконання грошового зобов'язку боржника, а не момент вчинення правочину, чи настання іншої підстави, з якої виникає відповідне право як таке (постанова БП КГС ВС від 16.08.2022 у справі № 910/10741/21).

У вирішенні питання про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника важливим (порівняно з питанням щодо обґрунтованості заявлених кредитором грошових вимог до боржника та визначення їх розміру) є дотримання законодавчих обмежень/заборон на відкриття провадження у справі про банкрутство боржника, які є чинними на дату розгляду та вирішення судом відповідного питання.

Згідно з Законом України від 13.07.2023 № 3249-ІХ, який доповнив розділ «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ пунктом 1-6, господарський суд відмовляє у відкритті провадження у справі про банкрутство, якщо боржник має діючий контракт із державними замовниками у сфері оборони та внесений до електронного реєстру виконавців держконтрактів або вимоги кредитора не задоволені внаслідок збройної агресії проти України. Ця норма діє під час воєнного стану та протягом шести місяців після його скасування.

Зазначена у п. 1-6 КУзПБ заборона по суті своїй має процесуальний характер і підпорядковується загальному правилу застосування процесуального закону, чинного на момент вчинення відповідної процесуальної дії (ч. 3 ст. 3 ГПК України).

З огляду на те, що зазначена норма КУзПБ не містить інших умов, окрім тих, що в ній наведені, її застосування не залежить від строків виникнення в боржника боргу, який став підставою для звернення із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство (до/після початку збройної агресії російської федерації проти України).

КГС ВС звернув увагу, що вирішення питання про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника потребує врахування наявності між сторонами господарських правовідносин, в яких у боржника утворилася заборгованість перед кредитором, причини виникнення такої заборгованості, а також перебування активів, єдиного майнового комплексу на території, яка з 24.02.2022 була включена до переліку територій можливих бойових дій, та відсутність у підприємства боржника майна на території України, підконтрольній органам державної влади України.

Наразі у даній справі судами попередніх інстанцій не було встановлено місце перебування на час підготовчого засідання органів управління боржника, не встановлено загальний обсяг майна боржника (враховуючи, що реєстри, на які посилаються суди, складені безпосередньо боржником), не встановлено того чи перебуває або не перебуває єдиний майновий комплекс боржника на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на тимчасово окупованих російською федерацією територіях відповідно до переліку, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій (наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією» від 22.12.2022 № 309), а також про відсутність у підприємства боржника майна на території України, підконтрольній органам державної влади України, і чи вплинули ці обставини на невиконання боржником свого зобов'язання перед кредитором.

За наведених обставин КГС ВС скасував рішення судів попередніх інстанцій і направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції, зобов'язавши детально дослідити всі обставини, пов'язані з місцезнаходженням майна боржника та причинами його неплатоспроможності, зважаючи на тимчасові норми КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22.07.2025 у справі № 916/4958/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129405067>

2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язані з антимонопольним та конкурентним законодавством

2.1. Щодо застосування абз. 4 ч. 1 ст. 27-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» у відносинах з продовження строку дії патенту, об'єктом якого є лікарський засіб

Якщо річний строк, встановлений в абз. 4 ч. 1 ст. 27-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», розпочався та закінчився до набрання чинності цієї норми Закону, а саме до 16.08.2020, то зазначена норма до відносин продовження строку чинності майнових прав інтелектуальної власності не застосовується;

якщо річний строк, встановлений в абз. 4 ч.1 ст. 27-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», розпочався до набрання чинності цієї норми, а саме до 16.08.2020, а закінчився після набрання чинності, то річний строк продовжується до 16.08.2021;

якщо річний строк, встановлений цією нормою, розпочався після набрання її чинності, а саме після 16.08.2020, то зазначений строк обліковується від дати подання заяви на отримання дозволу компетентного органу для введення лікарського засобу в цивільний обіг вперше в будь-якій країні до дати подання заяви на отримання дозволу компетентного органу для введення лікарського засобу, засобу захисту тварин, засобу захисту рослин у цивільний обіг в Україні.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Компанії у справі за її позовом про визнання недійсною та скасування відмови УКРНОІВІ у наданні додаткової охорони прав на винахід за патентом України на лікарський засіб, зобов'язання відповідача здійснити державну реєстрацію додаткової охорони та ін.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

16.08.2020 Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (далі – Закон № 3687) доповнено новою нормою – ст. 27-1, абз. 4 ч. 1 якої передбачає, що власник патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин, має право на продовження строку чинності майнових прав інтелектуальної власності в разі, якщо заяву на отримання дозволу компетентного органу на введення лікарського засобу, засобу захисту тварин, засобу захисту рослин у цивільний обіг в Україні подано протягом одного року від дати подання такої заяви вперше в будь-якій країні. Патентний закон не має перехідних положень щодо застосування зазначеної норми.

Відмова УКРНОІВІ, що оспорується у справі, ґрунтується на тому, що Компанія порушила строк звернення, визначений у абз. 4 ч.1 ст. 27-1 Закону № 3687.

Суд першої інстанції ухвалив рішення, залишене без змін судом апеляційної інстанції, яким у задоволенні позову відмовив.

Суди зауважили, що УКРНОІВІ правомірно, в межах діючого законодавства відмовив позивачу, а Закон № 3687-XII не має винятків щодо отримання додаткової охорони прав на винаходи власниками патентів, державна реєстрація яких здійснена до 16.08.2020.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС у контексті правил застосування абз. 4 ч. 1 ст. 27-1 Закону № 3687-XII у спорі зі справи зазначив таке.

Ураховуючи що позивач на час подання заяви на реєстрацію лікарського засобу вперше у світі, в Україні, а також на час отримання дозволу на використання лікарського засобу в Україні не знав та не міг передбачити, що внаслідок змін (16.08.2020) у Законі № 3687-XII з'являться норми за якими власник патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб, має право продовжити строк дії такого патенту лише в разі подання заяви на отримання дозволу компетентного органу для введення лікарського засобу у цивільний обіг в Україні протягом одного року від дати подання такої заяви вперше в будь-якій країні (абз. 4 ч. 1 ст. 27-1 Закону), то покладення на позивача обов'язку вчинити дії (подати заяву

на отримання дозволу компетентного органу для введення лікарського засобу у цивільний обіг в Україні протягом одного року від дати подання такої заяви вперше в будь-якій країні) в минулому, а саме до 09.07.2016, та негативних наслідків у вигляді відмови в наданні додаткової охорони за невчинення цих дій свідчить про зворотну дію в часі зазначеної норми, що суперечить ст. 58 Конституції України та ст. 5 ЦК України, оскільки передбачає відмову позивачу у додатковій охороні прав на винахід через недотримання відповідного річного строку, якого останній не міг дотриматися, бо цей строк сплив 09.07.2016, задовго до виникнення такого обов'язку у позивача, що свідчить про звуження його права та є неприпустимим.

Якщо річний строк, встановлений в абз. 4 ч.1 ст. 27-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», розпочався та закінчився до набрання чинності цієї норми Закону, а саме до 16.08.2020, то зазначена норма до відносин продовження строку чинності майнових прав інтелектуальної власності не застосовується;

якщо річний строк, встановлений в абз. 4 ч.1 ст. 27-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», розпочався до набрання чинності цієї норми, а саме до 16.08.2020, а закінчився після набрання чинності, то річний строк продовжується до 16.08.2021;

якщо річний строк, встановлений цією нормою, розпочався після набрання її чинності, а саме після 16.08.2020, то зазначений строк обліковується від дати подання заяви на отримання дозволу компетентного органу для введення лікарського засобу в цивільний обіг вперше в будь-якій країні до дати подання заяви на отримання дозволу компетентного органу для введення лікарського засобу, засобу захисту тварин, засобу захисту рослин у цивільний обіг в Україні.

З огляду на зазначені та інші викладені в постанові висновки КГС ВС оскаржувані судові рішення скасував, а справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.08.2025 у справі № 910/12688/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129522111>.

2.2. Щодо безпідставності встановлення відсутності правопорушення (вчинення антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів) з огляду на відміну торгів / визнання торгів такими, що не відбулися

Відміна торгів або визнання торгів такими, що не відбулися не звільняють їх учасників від відповідальності за вчинення антиконкурентних узгоджених дій, які полягали у спотворенні результатів торгів, оскільки, недосягнення суб'єктами господарювання мети, з якою вони узгоджують власну конкурентну поведінку, з причин та обставин, що не залежать від їх волі (у цьому випадку у зв'язку з тим, що торги визнані такими, що не відбулися), не є підставою для встановлення відсутності правопорушення, передбаченого п. 4 ч. 2 ст. 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (вчинення антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів), адже негативним наслідком є сам факт спотворення через узгоджену поведінку.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Товариства у справі за його позовом щодо визнання недійсним рішення АМКУ в частині, що стосується його.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Згідно з оспорюваним рішенням АМКУ Товариство вчинило порушення, передбачене п. 1 ст. 50 та п. 4 ч. 2 ст. 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції, у вигляді вчинення антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів, у зв'язку з чим зобов'язане сплатити штраф.

Суд першої інстанції ухвалив рішення, залишене без змін судом апеляційної інстанції, яким у задоволенні позову відмовив.

Суди вказали на відсутність підстав, визначених ст. 59 зазначеного Закону, для скасування оскаржуваного рішення АМКУ.

Товариство, не погоджуючись з ухваленими у справі судовими рішеннями, звернулося з касаційною скаргою.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, оцінюючи доводи касаційної скарги, зазначив, зокрема, таке.

Суди попередніх інстанцій, здійснивши оцінку наведених у рішенні АМКУ доказів і обставин та вчинених на їх підставі висновків, дослідивши сукупно й окремо наведені сторонами позиції та докази, виходячи через призму ст. 59 Закону України «Про захист економічної конкуренції» зі стандарту вірогідності доказів, дійшли висновку, що АМКУ доведено обставини, які мають значення для справи, а встановлені цим органом факти у своїй сукупності доводять наявності в діях, зокрема, Товариства обставин щодо усунення конкуренції під час проведення торгів та узгодження поведінки Товариства та іншого учасника торгів, чи наміру такого узгодження під час підготовки тендерних пропозицій.

Водночас КГС ВС зауважив, що норми Закону України «Про публічні закупівлі», у тому числі ст. 32 цього Закону, яка регулює відміну тендеру чи визнання тендеру таким, що не відбувся, не є нормами, які регулюють сферу захисту економічної конкуренції, зокрема, у частині, що стосується антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів.

Ураховуючи приписи Закону України «Про захист економічної конкуренції» відміна торгів або визнання торгів такими, що не відбулися не звільняють їх учасників від відповідальності за вчинення антиконкурентних узгоджених дій, які полягали у спотворенні результатів торгів, оскільки, недосягнення суб'єктами господарювання мети, з якою вони узгоджують власну конкурентну поведінку, з причин та обставин, що не залежать від їх волі (у цьому випадку у зв'язку з тим, що торги визнані такими, що не відбулися), не є підставою для встановлення відсутності правопорушення, передбаченого п. 4 ч. 2 ст. 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (вчинення антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів), адже негативним наслідком є сам факт спотворення через узгоджену поведінку.

З огляду на зазначені та інші викладені в постанові висновки КГС ВС залишив оскаржені рішення місцевого та апеляційного судів без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.08.2025 у справі № 910/3374/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129576847>.

3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав

3.1. Щодо правової природи рішень загальних зборів та особливості процедури виділу юридичної особи

Рішення загальних зборів учасників та інших органів юридичної особи є актами ненормативного характеру, а не правочинами, і до них не застосовуються положення про недійсність правочинів. При виділі юридичної особи перехід прав і обов'язків до новоствореної юридичної особи відбувається в порядку правонаступництва, а не внаслідок вчинення правочину. Виділ не є формою заміни кредитора у зобов'язанні, тому не потребує згоди боржника на перехід прав та обов'язків. Поняття «виділ» та «заміна кредитора у зобов'язанні» є самостійними та різними за змістом, що регулюються різними правовими нормами. Законодавство не містить заборони щодо передачі лише прав або лише обов'язків при виділі, оскільки юридична особа, що утворилася внаслідок виділу, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями, які не перейшли до неї.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ-2 у справі за позовом ПАТ-1, ПАТ-2, ПАТ-3 до ТОВ-1, ТОВ-2 про визнання недійсним рішення єдиного учасника ТОВ-1 про затвердження розподільчого балансу.

Спір у даній справі виник у зв'язку з рішенням єдиного учасника ТОВ-1 виділити з товариства інше товариство (ТОВ-2) та передати останньому активи та пасиви, у вигляді частини майна ТОВ -1 згідно розподільчого балансу. Активи, які передаються виділеному товариству складаються із сум заборгованості за поставлені ТОВ -1 товари, виконані роботи, надані послуги по взаємовідносинам з позивачами у даній справі.

Рішенням господарського суду відмовлено у задоволенні позовної вимоги про визнання недійсним рішення єдиного учасника ТОВ-1. Закрито провадження у справі в частині позовних вимог про скасування запису в ЄДР про реєстрацію ТОВ-2. Постановою апеляційного господарського суду скасовано рішення господарського суду в частині відмови у задоволенні позовної вимоги про визнання недійсним рішення учасника ТОВ-1 про затвердження розподільчого балансу. Ухвалено в цій частині нове рішення, яким позов задоволено.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що рішення загальних зборів учасників (акціонерів, членів) та інших органів юридичної особи не є правочинами у розумінні ст. 202 ЦК України, і до них не можуть застосовуватися положення ст. 203 та 215 цього Кодексу, які визначають підстави недійсності правочину. Зазначені рішення є актами ненормативного характеру (індивідуальними актами), тобто офіційними письмовими документами, що породжують певні правові наслідки, які спрямовані на регулювання господарських відносин і мають обов'язковий характер для суб'єктів цих відносин.

Отже, висновок суду апеляційної інстанції про те, що оскаржуване рішення загальних зборів прийняте без дотримання положень ст. 516 ЦК України є безпідставним.

КГС ВС зауважив, що аналіз норм ст. 109 ЦК України, ст. 98 ПК України свідчить, що для виділу притаманна характерна ознака реорганізації – перехід майна, прав та обов'язків юридичної особи, що реорганізується, до її правонаступника. При цьому обсяг правонаступництва визначається тим майном, правами та обов'язками, які передаються за розподільчим балансом, тобто має місце парцелярне (часткове) правонаступництво.

Виділ є видом реорганізації, який не має наслідком припинення юридичної особи, яка реорганізується, оскільки остання залишається суб'єктом права, однак зі зменшеним обсягом майна, прав та/або обов'язків.

Хоча при виділі юридична особа, з якої був здійснений виділ, не припиняється, юридична особа, що утворилася внаслідок виділу, є правонаступником юридичної особи, з якої був здійснений виділ, за зобов'язаннями, які перейшли згідно з розподільчим балансом. Водночас юридична особа, з якої був здійснений виділ, та юридична особа, що утворилася внаслідок виділу, несуть у відношенні одна до одної додаткову (субсидіарну) відповідальність щодо зобов'язань, у яких вони не є основними боржниками після здійсненого виділу в силу вказівки закону, який регламентує процедуру виділу, а не виходячи із змісту матеріальних зобов'язальних правовідносин, які зумовлюють можливість пред'явлення кредитором вимоги до інших осіб, крім основного боржника.

Також КГС ВС зазначив, що розподільчий баланс та передавальний акт є документами, у яких відображені активи та пасиви (майно, права та обов'язки), які в процесі виділу переходять від однієї юридичної особи до однієї або кількох створюваних під час виділу юридичних осіб. При цьому перехід прав і обов'язків до новоствореної юридичної особи (чи юридичних осіб) відбувається в порядку правонаступництва, а не внаслідок вчинення правочину.

КГС ВС виснував, що поняття «виділ» та «заміна кредитора у зобов'язанні» є самостійними та різними за змістом поняттями, що регулюються різними правовими нормами. Поняття виділу є більш широким за змістом, ніж поняття заміна кредитора у зобов'язанні, оскільки при виділі може відбуватися перехід від юридичної особи частини майна, прав та обов'язків до виділеного товариства, а при заміні кредитора відбувається лише передання ним своїх прав іншій особі виключно в існуючих зобов'язальних відносинах. Тому виділ не може розглядатися як одна з форм заміни кредитора у зобов'язанні.

КГС ВС відзначив, що позивачі можуть захистити свій інтерес у правовій визначеності шляхом звернення з позовом про визнання у ТОВ-2 відсутнім права вимоги на частину заборгованості, переданої ТОВ-1.

За результатами розгляду касаційної скарги скасовано постанову апеляційного господарського суду, залишено в силі рішення господарського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.07.2025 у справі № 911/3977/23 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129244610>.

3.2. Щодо правомочності управителя спадщиною змінювати керівника товариства

Управління спадщиною має характер строкового повноваження спеціального призначення з ознаками тимчасовості та цільового характеру. Дії управителя спадщиною обов'язково мають бути спрямовані на збереження спадщини. Управитель спадщиною не має права припиняти повноваження директора товариства без належних підстав, що підтверджують необхідність такого рішення для збереження спадщини. Управління спадщиною не є тотожним за змістом праву власності та праву на управління товариством.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ у справі за позовом Особа-1 (колишнього директора ТОВ) до ТОВ за участю третьої особи яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – приватного нотаріуса про визнання недійсним рішення учасника товариства, визнання недійсним наказу та поновлення на посаді, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу у розмірі 63 289,12 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що після смерті сина позивачки, який був єдиним засновником відповідача, приватний нотаріус видав ОСОБА_3 свідоцтво на управління корпоративними правами товариства. В подальшому ОСОБА_3 прийняла рішення про припинення повноважень позивачки як директора ТОВ. Того ж дня видано наказ про звільнення позивачки з роботи на підставі п. 5 ст. 41 КЗпП України.

На думку позивачки відповідно до порядку скликання та проведення зборів засновників ТОВ, передбаченого статутом товариства, воно є незаконним, а звільнення позивачки – протиправним.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду позов задоволено.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що якщо у складі спадщини є майно, яке потребує утримання, догляду, вчинення інших фактичних чи юридичних дій для підтримання його в належному стані, нотаріус, а в населених пунктах, де немає нотаріуса, – відповідний орган місцевого самоврядування, у разі відсутності спадкоємців або виконавця заповіту укладають договір на управління спадщиною з іншою особою. У разі відсутності спадкоємців або виконавця заповіту особою, яка управляє спадщиною, до складу якої входить земельна ділянка, є сільська, селищна, міська рада за місцезнаходженням такої земельної ділянки (ч. 1 ст. 1285 ЦК України).

Особа, яка управляє спадщиною, має право на вчинення будь-яких необхідних дій, спрямованих на збереження спадщини до з'явлення спадкоємців або до прийняття спадщини (ч. 2 ст. 1285 ЦК України).

Згідно з ч. 3 ст. 61 Закону України «Про нотаріат», якщо у складі спадщини є корпоративні права для управління ними, нотаріус, а в сільських населених пунктах – посадова особа органу місцевого самоврядування призначає управителя спадщини з числа спадкоємців або виконавців заповіту, а в разі їх відсутності – укладає договір на управління спадщиною з іншою особою.

З урахуванням викладеного, КГС ВС зробив висновок, що управління спадщиною має характер строкового повноваження спеціального призначення, яке виникає на підставі договору. Воно має ознаки тимчасовості (діє до з'явлення спадкоємців або до прийняття спадщини), цільового характеру (має на меті збереження спадщини), оплатності, вчиняється на користь третьої особи.

КГС ВС зауважив, що законодавство не закріплює вичерпного переліку дій, які може вживати управитель спадщиною, однак за змістом ч. 2 ст. 1285 ЦК України такі дії обов'язково мають бути спрямовані на збереження спадщини.

Чітких критеріїв, що висуваються до цих дій та дозволяють б відмежовувати їх від інших, ЦК України та Закон України «Про нотаріат» теж не встановлюють. Отже, кваліфікація дій як таких, що спрямовані/не спрямовані на збереження спадщини, може бути здійснена судом; вказане питання вирішується, зважаючи на конкретні обставини справи, що мають істотне значення.

Управління спадщиною, хоча й належить до приватноправової сфери, але передбачає фидуціарний характер відносин: управитель володіє, користується і розпоряджається майном не для себе, а задля збереження спадщини, на користь вигодонабувача, яким виступатиме спадкоємець.

КГС ВС відзначив, що управління спадщиною, яке здійснюється згідно зі ст. 1285 ЦК України, не є тотожним (рівнозначним) за змістом праву власності, яке набувається спадкоємцями в разі прийняття спадщини, та праву на управління товариством.

КГС ВС погодився з висновками попередніх судових інстанцій, що позивачка не вчинила дій, які б вказували на погіршення майнового стану товариства, отже припинення її повноважень як директора відбулося без належних підстав. Судами враховано, що позивачка працювала в товаристві на посаді директора майже двадцять років.

Скаржник не довів, а суди не встановили причинно-наслідкового зв'язку між рішенням про припинення повноважень позивачки та потребою збереження спадщини. У справі не встановлено, що припинення повноважень позивачки відбулося з дотриманням обов'язкової ознаки управління спадщиною – наявності мети її збереження.

Оскільки повноваження позивачки як директора товариства були припинені всупереч положенням ч. 2 ст. 1285 ЦК України, позаяк не підтвердилося, що вказані дії вживалися для збереження спадщини, КГС ВС дійшов висновку про наявність підстав для визнання спірного рішення від недійсним. Зважаючи, що решта позовних вимог є похідними, вони, відповідно, також підлягали задоволенню.

За результатами розгляду касаційної скарги рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.07.2025 у справі № 909/56/24 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129215140>.

3.3. Щодо незаконності виключення учасника з ТОВ через невнесення вкладу за відсутності негативних наслідків для товариства

Виключення учасника з ТОВ через невнесення вкладу до статутного капіталу є незаконним, якщо: це не перешкоджало товариству досягати статутної мети та отримувати прибуток; учасник надавав товариству іншу фінансову підтримку; порушено строк повідомлення учасника про проведення загальних зборів з питання його виключення (менше ніж за 30 днів). Вимога про визначення розміру статутного капіталу та часток учасників є належним способом захисту порушених прав незаконно виключеного учасника.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА-2 за позовом ОСОБА-1 до відповідачів: 1) ТОВ, 2) ОСОБА-2, 3) ОСОБА-3, про визначення розміру статутного капіталу та часток учасників у статутному капіталі.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що ОСОБА-1 і ОСОБА-2 були учасниками ТОВ з частками у статутному капіталі по 50 % (у грошовому еквіваленті по 1 500 грн), останній також займав посаду директора цього товариства. 02.10.2023 загальні збори учасників прийняли рішення про виключення ОСОБА-1 зі складу учасників у зв'язку з тим, що він не вніс вклад у статутний капітал товариства. 22.11.2023 ОСОБА-2 одноособово прийняв рішення про збільшення розміру статутного капіталу товариства та включення до складу учасників ОСОБА-3 з часткою у статутному капіталі 92,5%, що становить 18 500 грн.

На переконання позивача, ці рішення не відповідають статуту ТОВ і Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Рішенням господарського суду відмовлено у позові. Постановою апеляційного господарського суду скасовано рішення місцевого господарського суду й ухвалено нове рішення про задоволення позову, визначено розмір статутного капіталу товариства у сумі 3 000 грн і часток учасників ОСОБА-1 і ОСОБА-2 по 50 % часток статутного капіталу, що становить по 1 500 грн.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що правовий механізм виключення учасника товариства, визначений ст. 15 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», може бути застосований виключно у разі прострочення внесення вкладу чи його частини учасником, що брав участь у створенні товариства.

Суд може визнати недійсними рішення загальних зборів, на яких вирішено питання щодо виключення зі складу учасників товариства, якщо товариство не дотрималося таких вимог закону, як встановлення додаткового строку для погашення відповідної заборгованості, повідомлення про проведення загальних зборів.

Відсутність повідомлення про прострочення внесення вкладу не є достатньою підставою для задоволення позовних вимог. Суд повинен оцінити порушення вимог ч. 1 ст. 15 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»

у сукупності з іншими обставинами справи, такими як строк, протягом якого учасник не вніс свій вклад, порушення позивачем статуту, прав товариства та його учасників тощо.

КГС ВС виснував, що основне призначення статутного капіталу – це формування стартового капіталу товариства, необхідного для початку роботи, поки товариство не має власного майна та джерел доходу. Тому важливо, щоб кожен учасник товариства оплатив частку (вніс свій вклад до статутного капіталу) саме у передбачені статутом строки. За невиконання такого обов'язку учасник може бути виключений із товариства відповідно до ст.15 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Зважаючи на те, що ОСОБА-1 не вніс свій вклад у статутний капітал товариства, але це не спричинило перешкоджання останньому досягнути визначеної статутом мети, у тому числі здійснювати господарську діяльність й отримувати прибуток, а також настання для товариства будь-яких негативних наслідків з огляду на наявність фінансових звітностей про отримання товариством прибутку і унесення ОСОБА-1 за два роки діяльності товариства грошових коштів у сумі 100 000 грн як фінансової допомоги, КГС ВС дійшов висновку, що позивач був виключений зі складу учасників товариства за відсутності правових підстав.

До того ж обставини несвоєчасного повідомлення ОСОБА-1 про призначення загальних зборів із винесенням на їх порядок денний питання про виключення його зі складу учасників, надіслане з порушенням встановленого ч. 3 ст. 32 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» строку (менше 30 днів), також підтверджують обґрунтованість висновку суду апеляційної інстанції про задоволення позову.

Крім того, КГС ВС погодився з висновком апеляційного господарського суду про те, що обраний позивачем у цій справі спосіб захисту є належним та ефективним.

За результатами розгляду касаційної скарги постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.07.2025 у справі № 917/654/24 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129244633>

3.4. Щодо рішення торгово-промислової палати про виключення учасника з її складу, у якому відсутні обґрунтовані причини такого виключення

У рішенні президії ТПП про виключення учасника з її складу повинні міститися обґрунтовані причини такого виключення і має бути зазначено, які саме факти невиконання статутних обов'язків стали підставою для виключення учасника, в чому полягає систематичність невиконання учасником його обов'язків, якими саме діями (бездіяльністю) учасник перешкоджає досягненню цілей торгово-промислової палати. Відсутність відповідних відомостей у рішенні про виключення учасника з ТПП може бути підставою для визнання зазначеного рішення недійсним за позовом такого учасника.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу регіональної ТПП у справі за позовом члена регіональної ТПП до регіональної ТПП, у якому просив визнати недійсним рішення засідання позачергової президії регіональної ТПП в частині виключення його з членів регіональної ТПП за порушення вимог статуту.

Позовні вимоги обґрунтовано тим, що під час скликання засідання позачергової президії регіональної ТПП позивач не був повідомлений належним чином ані про місце, дату та час проведення засідання, ані про порядок денний засідання позачергової президії регіональної ТПП; порушення президією під час виключення членів палати вимог статутів Торгово-промислової палати України та регіональної ТПП призвело до незаконного виключення його з членів палати.

Рішенням господарського суду позов задоволено. Постановою апеляційного господарського суду це рішення скасовано у зв'язку з порушенням норм процесуального права та ухвалено нове рішення – про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що в матеріалах справи відсутній порядок денний засідання позачергової президії ТПП, який, за твердженням відповідача, надсилався ним на електронну адресу позивача. Ці обставини позбавили суд апеляційної інстанції можливості пересвідчитися, чи було включено питання про виключення позивача зі складу членів регіональної ТПП до порядку денного.

Отже, суд апеляційної інстанції, встановивши недоведення відповідачем змісту порядку денного до члена президії, який до того ж є учасником регіональної ТПП, обґрунтовано виснував про позбавлення позивача можливості підготуватися до відповідного засідання президії і надати свої пояснення з приводу підстав його виключення.

Суд апеляційної інстанції встановив, що спірне рішення не містить жодного обґрунтування, в чому саме полягало порушення позивачем статуту регіональної ТПП, оскільки у протоколі взагалі не зазначено про дії позивача та те, які конкретні вимоги статуту він порушив.

КГС ВС дійшов висновку, що рішення засідання позачергової президії регіональної ТПП, що передбачає виключення позивача зі складу членів відповідача за відсутності обґрунтованих підстав для цього, безпосередньо стосується гарантованого законом права позивача на членство в зазначеній юридичній особі та підлягає визнанню недійсним у частині виключення позивача зі складу членів регіональної ТПП.

За результатами розгляду касаційної скарги постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови від 29.07.2025 у справі № 916/1959/24 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129244648>

3.5. Щодо залишення позову без розгляду у зв'язку з наявністю арбітражного застереження в договорі купівлі-продажу часток ТОВ

Право на стягнення часток у товаристві за договором купівлі-продажу є арбітрабельним та підлягає розгляду міжнародним комерційним арбітражем відповідно до чинного арбітражного застереження, погодженого сторонами. Відповідні правовідносини не мають корпоративного характеру, не пов'язані зі створенням, управлінням чи припиненням діяльності товариства, а також не містять похідних вимог щодо реєстрації майна чи майнових прав. Через це вони не підпадають під виключення, передбачені п. 13 ч. 1 ст. 20 та п. 2 ч. 1 ст. 22 ГПК України.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом Особа-1 та ОСОБА_2 (продавці часток) до відповідачів ТОВ -1, ТОВ 2, ТОВ 3, Компанії (резидента Австралії) про стягнення (витребування з володіння) часток та визначення розміру часток учасників у статутному капіталі товариств у зв'язку з неналежним виконанням Компанією умов договору купівлі-продажу часток, зокрема щодо своєчасної та повної сплати купівельної ціни (відкладеного платежу).

Компанія звернулась із клопотанням про залишення позову без розгляду через наявність між сторонами арбітражного застереження про передачу спорів за договором до міжнародного комерційного арбітражу.

Господарський суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду залишив позов без розгляду на підставі п.7 ч.1 ст. 226 ГПК України.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що перед Верховним Судом постало питання щодо наявності підстав для залишення позову без розгляду на підставі п.7 ч.1 ст.226 ГПК України у зв'язку із тим, що договір купівлі-продажу часток у товариствах містить арбітражне застереження.

Спір, який відноситься до юрисдикції господарського суду, може бути переданий сторонами на вирішення третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу, крім: спорів, передбачених пунктами 2, 3, 7-13 ч.1, пунктами 2, 3, 6 ч.2 ст.20 ГПК України, з урахуванням ч.2 цієї статті (п.2 ч.1 ст.22 ГПК України). Спори, передбачені п.3 ч.1 ст.20 цього Кодексу, що виникають з договору, можуть бути передані на вирішення міжнародного комерційного арбітражу лише на підставі арбітражної угоди, укладеної між юридичною особою та всіма її учасниками (ч. 2 ст. 22 ГПК України).

КГС ВС відзначив, що спір у даній справі виник між сторонами з договору купівлі-продажу часток та не пов'язаний зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності товариств. Позивачі не просили суд визнати недійсними будь-які рішення про виключення їх зі складу товариств або будь-які інші рішення товариств.

Отже, суди попередніх інстанцій правильно визначили, що спір у цій справі виник з правочину щодо корпоративних прав, а законом не передбачено обмежень щодо передачі такого спору на вирішення третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу.

З аналізу положень п.13 ч.1 ст.20 ГПК вбачається, що для того, щоб спір підпадав під категорію, передбачену цією нормою, він має бути корпоративним та в ньому має бути заявлено похідну вимогу про реєстрацію майна чи майнових прав.

Однак, спір в цій справі не є корпоративним. Також у ньому не заявлено жодних вимог про державну реєстрацію часток у статутному капіталі товариств, що виключає віднесення спору до категорії, передбаченої п.13 ч.1 ст.20 ГПК.

Обраний позивачами спосіб захисту у вигляді стягнення (витребування з володіння) неоплаченої частини часток не є підставою для продовження розгляду справи господарським судом попри наявність арбітражного застереження.

КГС ВС дійшов висновку, що спір, який виникає з правочину купівлі-продажу часток, може бути переданий на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, якщо сторони уклали відповідне арбітражне застереження. Підписання такого застереження свідчить про вільне волевиявлення сторін щодо передачі спорів на арбітраж.

Відтак, у разі наявності чинної арбітражної угоди та своєчасного заперечення відповідача проти розгляду справи в господарському суді, позовна заява підлягає залишенню без розгляду.

За результатами розгляду касаційної скарги ухвалу господарського суду та постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.08.2025 у справі № 910/10001/24 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/129687930>.

4. Справи щодо земельних відносин та права власності

4.1. Щодо повернення протирадіаційного укриття з чужого незаконного володіння шляхом подання позову про витребування

Вимога про повернення об'єкта нерухомого майна, який є захисною спорудою цивільного захисту (протирадіаційного укриття), від особи, за якою зареєстроване право власності, має розглядатися як віндикаційний позов, оскільки така особа за принципом реєстраційного підтвердження володіння є володільцем об'єкта, натомість територіальна громада, за якою не зареєстроване право власності на такий об'єкт, не є його володільцем. Якщо зареєстроване право власності на захисну споруду за приватною особою, то права держави або територіальної громади не можуть захищатися негаторним позовом, оскільки це є позов володіючого власника до неволодіючого невласника.

КГС ВС розглянула касаційну прокурора за позовом прокурора в інтересах держави в особі міської ради до ТОВ про визнання недійсним договору купівлі-продажу комунального майна в частині та повернення протирадіаційного укриття у комунальну власність.

У 1994 році на підставі договору купівлі-продажу, укладеного між Фондом комунального майна та товариством покупців трудового колективу, було здійснено приватизацію комунального майна. У склад цього майна, згідно з актом оцінки, увійшов і будинок побуту, в якому згодом було виявлено протирадіаційне укриття. Це майно згодом було передано у власність ТОВ як правонаступнику, яке у 2017 зареєструвало за собою право приватної власності на всю будівлю, зокрема й підвальне приміщення, де знаходиться протирадіаційне укриття

У 2023 році прокуратура звернулася до суду, посиляючись на те, що вказане укриття є об'єктом цивільного захисту, з вимогою визнати недійсною частину договору приватизації щодо укриття та повернути його у комунальну власність. Підстава — на час приватизації закон забороняв відчуження захисних споруд цивільного захисту

Справа розглядалася судами неодноразово. Рішенням суду суд першої інстанції в задоволенні позову відмовлено. За наслідками нового розгляду, постановою апеляційного господарського суду рішення суду першої інстанції в частині позовних вимог про повернення майна (відмова у задоволенні позову) у комунальну власність (з урахуванням відповідних мотивів) залишено без змін. Рішення мотивовано тим, що на заявлений прокурором позов в частині зобов'язання ТОВ повернути на користь міської ради протирадіаційне укриття поширюється позовна давність, яка у даному випадку пропущена.

ОЦІНКА СУДУ

Як зауважила судова палата, ВП ВС виснувала, що ані наявність державної реєстрації права власності за порушником, ані фізичне зайняття ним земельної ділянки не призводять до заволодіння порушником такою ділянкою за наявності одночасно двох умов: 1) знаходження земельної ділянки у приватній власності не допускається в силу закону; 2) наявність зовнішніх, об'єктивних, явних і видимих природних ознак земельних ділянок, в силу яких особа, проявивши розумну обачність, може і повинна знати про те, що набуття приватної власності на них є неможливим в принципі.

СП КГС ВС звертає увагу, що у спорах щодо повернення об'єктів нерухомого майна, які є захисними спорудами цивільного захисту (зокрема протирадіаційними укриттями як їх різновидами відповідно до ч. 1 ст. 32 Кодексу цивільного захисту України), не дотримано ані першої, ані другої умови неможливості заволодіння порушником нерухомим майном.

Судова палата звернула увагу на те, що особа, за якою зареєстроване право власності на об'єкт нерухомості, який при цьому є захисною спорудою, за принципом реєстраційного підтвердження володіння є володільцем такого об'єкта; натомість держава або територіальна громада, за якими не зареєстроване право власності на такий об'єкт, не є його володільцем. Тому в цьому разі права держави або територіальної громади, які вважають себе власниками такого об'єкта, не можуть захищатися негаторним позовом, оскільки це є позов володіючого власника до неволодіючого невластника.

Отже, належному способу захисту у таких випадках відповідає позовна вимога про витребування об'єкта нерухомого майна з чужого володіння в порядку віндикації.

Як зауважила СП КГС ВС, у цій справі ТОВ (відповідач) є особою, за якою зареєстроване право власності на об'єкт нерухомості, та за принципом реєстраційного підтвердження володіння є володільцем такого об'єкта. Натомість територіальна громада, за якою не зареєстроване право власності на такий об'єкт, не є його володільцем. Договірні відносини між міською радою і ТОВ щодо спірного майна відсутні, адже останнє набуло спірне майно від власника, який його придбав, шляхом внесення до статутного капіталу створеного ним товариства. Звідси належному способу захисту прав у спірних правовідносинах відповідає позовна вимога про витребування нерухомого майна від відповідача, за яким зареєстроване право власності на об'єкт нерухомості.

Враховуючи наведене, судова палата відступила від висновків ВС щодо правової кваліфікації вимоги про повернення нерухомого майна, яке є захисною спорудою, як такої, що опосередковує негативний позов.

Разом з тим, судова палата зазначила, що у спірних правовідносинах, а саме зміни власника об'єкта нерухомості шляхом внесення відповідного майна власником, який його придбав, до статутного капіталу створеного ним товариства, належному способу захисту прав відповідає позовна вимога про витребування нерухомого майна від Відповідача, за яким зареєстроване право власності на об'єкт нерухомості, з якою Прокурор не звертався.

За результатами касаційного перегляду скаргу задоволено частково. Змінено постанову апеляційної інстанції в мотивувальній частині, а в решті – залишила без змін.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 29.05.2025 у справі № 918/938/23 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129732821>. Постанова ухвалена з окремою думкою суддів Берднік І. С., Зуєва В. А.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР за серпень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2025. – 30 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 @supremecourt_ua

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua